

Світлана Смолюк,
канд. пед. наук, доцентка,
доцентка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ФАКТОРИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: професійна адаптація, фактори, фахівці дошкільної освіти.

У сучасних умовах реформування освіти України особлива увага приділяється якості професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема у сфері дошкільної освіти. Професійна діяльність педагогів дошкільної ланки вимагає не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й високого рівня психологічної, емоційної та соціальної готовності до взаємодії з дітьми, колегами та батьками. Адаптація молодого спеціаліста до професійного середовища – це складний і багатогранний процес, що залежить від низки зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають успішність входження у фах та ефективність подальшої діяльності.

Особливе значення у формуванні особистості молодого педагога має його професійна адаптація, що розглядається як безупинний процес, який триває упродовж професійної діяльності, а найбільшій екстенсивності, значущості, складності набуває на першому етапі. Невдалий досвід достатньо часто завершується відмовою молодого фахівця від власної мети – досягнути високого рівня педагогічної майстерності. І навпаки – вдале проходження адаптаційного етапу завершується достатнім рівнем адаптованості, розвитку професіоналізму, креативності, творчості молодого вчителя, що є запорукою здійснення освітніх перетворень [3, с.89-90].

«Енциклопедії освіти» пропонує найбільш цілісне трактування професійної адаптації, де зазначено, що «Адаптація професійна (лат. adaptatio – пристосовувати) – адаптація людей різних поколінь до самостійної продуктивної трудової діяльності; процес або результат процесу пристосування працівника в початковий період його роботи на конкретному підприємстві до особливостей робочого місця та організації праці на виробництві» [1].

Зауважимо, що у більшості праць явище професійної адаптації розглянуто як завершальний етап процесу професійної освіти. Кінцевою метою професійної адаптації є професійна ідентифікація майбутніх фахівців, яка забезпечується їх компетентністю [5, с. 152-153].

Узагальнюючи вищезазначене, варто підкреслити, що вивчення факторів, що впливають на адаптацію майбутніх вихователів, є надзвичайно важливим для удосконалення освітніх програм, створення ефективних умов практичної підготовки та забезпечення психологічного супроводу студентів на етапі переходу від навчання до професійної реалізації. Це зумовлює актуальність дослідження обраної теми.

Проблематика адаптації майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності досліджувалася багатьма науковцями у галузі педагогіки, психології та професійної підготовки. Проблематика адаптації майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності досліджувалася багатьма науковцями у галузі педагогіки, психології та професійної підготовки. Професійну підготовку фахівців дошкільної освіти, зокрема формування професійної компетентності майбутніх вихователів досліджує Н. Гавриш, професійне становлення педагога, моральні й етичні аспекти педагогічної діяльності вивчає О. Сухомлинська, професійну адаптацію молодих спеціалістів та значення педагогічної практики у цьому процесі вивчала Н. Ничкало, педагогічну діяльність як професію, а також аспекти входження в педагогічне середовище аналізував В. Сластьонін, психологічними аспектами професійної адаптації, розвитком особистості фахівця займався С. Максименко, гуманістичні засади професійної підготовки педагогів, що прямо пов'язано з процесом адаптації до професійної діяльності розглядав І. Зязюн, професійну компетентність педагогів і її розвиток у системі педагогічної освіти досліджувала О. Овчарук.

Ці автори розглядали різні сторони проблематики: психологічну адаптацію, професійну компетентність, підготовку у закладах вищої освіти, роль практики, формування мотивації тощо.

У науковій літературі факторами, або чинниками адаптації вважають ті умови і обставини, які найбільше впливають на особливості перебігу, темпи, стійкість, результати та інші характеристики процесу адаптації особистості в конкретних соціальних умовах.

У «Психолого-педагогічному словнику» фактор – умова, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник.; фактор – це умова, причина будь – якого процесу [3, с. 426].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з проблем дослідження виявлено, що виокремлюють суб'єктивні, об'єктивні, зовнішні та внутрішні, психологічні, соціальні, соціально-психологічні, соціально-економічні та психофізіологічні фактори адаптації тощо.

Охарактеризуємо більш детально запропоновані фактори адаптації

Психологічні фактори. Ці фактори стосуються особистісних якостей студента, його емоційної стійкості, рівня мотивації, самооцінки, комунікативних навичок. Психологічна готовність до взаємодії з дітьми, здатність до саморегуляції та подолання стресів істотно впливають на швидкість та успішність адаптації.

Професійно-педагогічні фактори. Це рівень сформованості професійних знань, умінь і навичок, педагогічне мислення, методична підготовка, здатність застосовувати теорію на практиці. Важливу роль відіграє також готовність до самостійного прийняття рішень у складних виховних ситуаціях.

Соціальні фактори. Сюди входять умови соціального оточення: підтримка з боку викладачів, колег, керівників практики, наявність наставника. Також важливою є атмосфера в колективі та культура взаємодії у закладі дошкільної освіти.

Організаційно-педагогічні фактори. Ці фактори пов'язані з умовами проходження педагогічної практики, якістю керівництва з боку ЗВО та закладів освіти, системністю зворотного зв'язку, рівнем організації професійної діяльності.

Мотиваційні фактори. Сильна внутрішня мотивація до педагогічної праці, усвідомлення значущості обраної професії, наявність професійних цілей і прагнення до самореалізації є потужними чинниками адаптації.

Освітньо-підготовчі фактори. Включають якість фахової підготовки у ЗВО, зміст освітньої програм, відповідність освітніх компонентів реаліям практики, можливості для саморозвитку (тренінги, гуртки, майстер-класи тощо).

Роль в адаптації вказаних факторів виявляється у співвідношенні з конкретними умовами та обставинами.

Комплексний вплив цих факторів забезпечує ефективне входження молодого фахівця у професійне середовище, сприяє зниженню професійного стресу та формує базу для подальшого професійного зростання. Врахування вказаних чинників у процесі підготовки студентів педагогічних спеціальностей є необхідною умовою удосконалення освітнього процесу та підвищення якості дошкільної освіти в цілому.

Водночас, сучасні реалії зобов'язують молодого фахівця дошкільного закладу вміти швидко адаптуватися до різних аспектів соціального середовища, приймати самостійні й відповідальні рішення, долати життєві труднощі та активно застосовувати свій особистісний потенціал у різних ситуаціях професійної діяльності [2, с. 38].

Таким чином, можна стверджувати, що адаптація майбутніх вихователів – це не лише індивідуальний, а й педагогічно керований процес. Його ефективність значною мірою залежить від того, наскільки системно та цілеспрямовано враховуються зазначені фактори в процесі підготовки фахівців у ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с
2. Смолюк С. Професійна адаптація вихователя закладу дошкільної освіти. «*Acta Paedagogica Volynienses*». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 2, С. 118-122.
3. Сотська Г. Професійна адаптація молодого вчителя в сучасних умовах. *Polsko-ukraiński rocznik naukowy*. Warszawa. 2020. № 5. С. 89-101.
4. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область): Домбровська Я.М., 2016. 473 с.
5. Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування : навчально-методичний посібник / авт. : Г. С. Дегтярьова, Л. А. Руденко. К. : Педагогічна думка, 2010. 192 с.